

KULAĞINIZI VERİN SAHİL SÖYLÜYOR BİR KÜRDİLİHİCAZKAR AKŞAMI

KADİR DARICI

Sevgili musiki dostları,

Bu akşam burayı biraz dağıtmak, köşeyi toparlayıp sizi bir yürüyüşe çıkarmak istiyorum. Malum, yaz geldi. Gündüzler uzadı, akşamlar iyice serinledi. Hava o kıvamdaki ne üşütür ne terletir. İnce bir hırka yeter, onu da omzunuza atarsınız, kollarınız açık kalır. Deniz kokusu burnunuza çarpar, uzaktan martı sesleri duyulur. İşte tam bu vakitte, güneş batıp da gökyüzü önce pembeye, sonra turuncuya, en son da o tarifsiz laciverde boyanırken, şimdi kalkın.

Bırakın çayınızı fincanda, telefonunuzu masada, bütün telaşınızı kapının ardında. Koluma girin. Bu ay sizi sahile indiriyorum. Hem de uzun bir yürüyüşe. Sohbet ede ede, arada durup denizi seyrede seyrede, bazen bir banka oturup susa susa ilerleyeceğiz. Yolda yürürken size bir makam anlatacağım. Adı *Kürdilihicazkar*. Ama bu sefer "şu notalardan oluşur, şu tarihte şu bestekâr şöyle yapmış" diye girmeyeceğim. Bu akşam sadece hissedeceğiz. Çünkü *Kürdilihicazkar*, ansiklopedilerden okunarak değil, yaşanarak anlaşılan bir makamdır.

Hani bazı insanlar vardır, onları tanımak için özgeçmişlerini okumaya

gerek yoktur. Bir akşam yemeğinde, bir sahilde, bir mehtap altında susarak bile anlarsınız. İşte bu makam da öyledir. Tanışmak için illa notaları saymaya gerek yok. Bir yaz akşamı kulağınızı açmanız yeter. Bakın şuraya, denize vuran ay ışığına. Daha yeni doğdu ay, incecik. Işığı suyun üzerinde kırılıyor, dağılıyor, binlerce küçük parıltıya dönüşüyor. Tek tek sayamazsınız o parıltıları değil mi?

Gözünüzü alsanız dağılır, baksanız çoğalır. İşte *Kürdilihicazkar* tam olarak böyle bir şey. Hicaz'ın o derin, o karanlık, o engin suyuna *Kürdi'nin* ay ışığı düşmüş hali. Ne tam aydınlık ne tam karanlık. İkisinin ortasında, gümüş bir yol uzanıyor önümüzde. Hani şairlerin asırlardır "mehtap" deyip durduğu, nice gazele, nice şarkıya konu olan o manzara... Adının nereden geldiğini merak ediyor musunuz? *Kürdi ve Hicaz*... İki makamın bir araya gelip yeni bir şey doğurması. Ama bu doğum öyle zorlama bir birleşme değil.

Adeta iki eski dostun, iki kadim komşunun bahçe duvarını kaldırıp ortak bir avlu yaratması gibi. *Kürdi'nin* o toprak kokan, o içli, o mütevazı sesiyle Hicaz'ın o asil, o mağrur, o tutkulu nağmelerini aynı

avlude buluşturmışlar. "Kâr" da Farsça'da iş, eser demek. Yani bu makam, *Kürdi ile Hicaz'ın* ortak eseri. Birlikte çalışmışlar, birlikte söylemişler. İnsanın ağızında nasıl da hoş bir tat bırakıyor şu isim: *Kür-di-li-hicaz-kâr*. Söylerken bile bir nağme var içinde, bir ahenk var. Biraz duralım, şuraya oturalım mı? Denize karşı...

Şu banka oturalım. Arkamızda bir ihlamur ağacı var, kokusunu alıyorsunuz değil mi? Yaz akşamlarının en güzel yanlarından biri de budur; her köşe başında başka bir koku karşılar sizi. Ihlamur, hanımeli, bazen yasemin... Tıpkı *Kürdilihicazkar'ın* içindeki nağmeler gibi. Her dinleyişte başka bir tını yakalar, başka bir koku alırsınız. Bu makamı bu kadar özel kılan şey nedir, hiç düşündünüz mü? Ben söyleyeyim. *Kürdilihicazkar*, insana "dinginlik" verir. Rast baharda diriltir demiştik.

Hicaz yaz akşamı serinletir demiştik. *Kürdilihicazkar* ise dinginleştirir. Telaşı alır, gürültüyü keser, sizi kendi iç sesinizle baş başa bırakır. Günümüz dünyasında, o bitmek bilmeyen koşuşturmanın, o hiç susmayan bildirim seslerinin, o hiç durmayan zihnin ortasında bir *Kürdilihicazkar* şarkı açın. Göreceksiniz,

omuzlarınız bir anda düşecek, nefesiniz yavaşlayacak, yüzünüze hafif bir tebessüm yayılacak.

Geçen ay *Hicaz'ı* anlatırken demiştim ki, *Hicaz* güneşin batışıdır. O anki o derin sızıdır. Peki *Kürdilihicazkar* nedir? *Kürdilihicazkar*, güneş battıktan sonraki andır. Gökyüzünün artık ne gündüze ne geceye ait olduğu, ikisinin arasında salınan o kısacık, o büyülu vakit... Hani "alacakaranlık" derler ya, işte bu makam tam olarak alacakaranlığın sesidir. Ne gündüzün koşuşturması vardır onda ne gecenin karanlığı. Sadece bir geçiş, bir yumuşaklık, bir kabul ediş...

Şimdi size bir sır vereyim. *Kürdilihicazkar'ı* anlamak için illa müzisyen olmaya gerek yok. Sadece hayatın o geçiş anlarını sevmek, o anların kıymetini bilmek yeter. Çünkü hayat da aslında bir *Kürdilihicazkar* şarkısıdır. Hep bir şeyden bir şeye geçeriz. Gençlikten olgunluğa, bir şehirden başka bir şehre, bir aşktan başka bir aşka... Bu geçişlerin hiçbirisi keskin değildir. Hep bir alacakaranlık vardır arada. İşte o arada *Kürdilihicazkar* çalar. Siz duymasanız da o hep oradadır.

Biraz daha yürüyelim mi? Sahilin en güzel yeri henüz gelmedi.

Kalktık, yürüyoruz. Ay biraz daha yükselmiş, ışığı biraz daha gümüşlenmiş. Rüzgâr hafiften çıktı, saçlarınızı okşuyor. Şimdi dikkat kesilin. Şu ileride, uzaktan bir keman sesi duyuyor musunuz? Belli belirsiz. Kimin çaldığını bilmiyoruz, hangi şarkı olduğunu tam çıkaramıyoruz. Ama o ses geliyor, göğsümüzün orta yerine bir yere dokunuyor, sonra rüzgarla birlikte kayboluyor, sonra yeniden geliyor. İşte o ses çoğu zaman *Kürdilihicazkar'dandır*.

Bu makamın eserleri böyledir; size doğrudan gelmez, usul usul sokulur. Fark etmeden içinize işler. Geçenlerde bir dostumla oturuyorduk. Sahilde değildik bu sefer, bir balkondaydık. Ama hava aynı böyleydi, akşam aynı böyleydi. Laf lafı açtı, eski şarkılardan konuştuk. O anlatıyor, ben dinliyorum. Anlattıkça gözleri dalıyor, kelimeleri yavaşlıyor. Derken sustu. Uzun bir sessizlik oldu. Sonra gözlerini ufka dikti ve mırıldandı: "Bir gönül vardı şimdi bir alev oldu, yandı yandı eyvah..."

Avni Anıl'ın bu ölümsüz eseri... Sustum. O sustu. Denize baktık. Aslında deniz falan yoktu, karşımızda apartmanlar vardı. Ama o an ikimiz de denizi gördük. İkimiz de o alevin sıcaklığını hissettik. İşte o an fark ettim ki bu şarkı, hepimizin ortak cümlesi. Kimimiz için eski bir aşkın külleri, kimimiz için içimizde hiç sönmeyen bir ateş, kimimiz için sadece bir yaz akşamı fonda çalan güzel bir melodi. Ama hepimiz biliyoruz o nağmeyi. İçimizin bir yerinde, o gönül hâlâ yanıyor. Yandıkça ısıtıyor, yandıkça aydınlatıyor.

Rüştü Şardağ'ın o nefis sözleri... "Bir gönül vardı şimdi bir alev oldu..." Gönül dediğimiz şey, böyle bir şeydir işte. Bir vardır, bir yoktur. Bazen bir kor gibi için için yanar, bazen bir alev gibi parlayıp söner. *Avni Anıl* bu sözleri alıp *Kürdilihicazkar*'ın o dingin ama içli nağmeleriyle yoğurmuş, ortaya bu başyapıt çıkmış. Bu şarkıyı bu yaz bir kez de böyle dinleyin. Sözlerine takılmayın, makamına takılmayın. Sadece hissetmeye çalışın. Bakın o zaman içinizdeki o alev nasıl da tatlı bir sıcaklığa dönüşüyor.

Çünkü bu şarkı size "Yanmak da güzeldir" der. Ama bunu bir çılgılık gibi söylemez. Bir teselli gibi fısıldar. Alev de geçer, dumanı kalır, der. Biraz daha

yürüdük. Sahil boyu sıralanmış sandallar var şurada. Kimisi ters çevrilmiş, kimisi kıyıya bağlanmış, usul usul sallanıyorlar. Ay ışığı teknelerin beyaz boyalarında parlıyor. Şimdi uzaktan başka bir şarkı duyuyorum. Daha yumuşak, daha içli... Tanıdınız mı? *Selahattin İçli*'nin kaleminden çıkma, *Kürdilihicazkar*'ın bir başka incisi. "Gözlerin bir denizdi ruhumu sardı..."

Durun, şuraya, şu iskeleye oturalım. Ayaklarımızı sarkıtalım denize doğru. Bu şarkıyı dinlerken insanın aklına hep gözler gelir. *Dr. Saim Ergun*'un yazdığı o sözler... "Gözlerin bir denizdi ruhumu sardı..." Gözler... Deniz gibi olan gözler. İnsanı içine çeken, boğmayan ama saran, derin ama korkutmayan gözler. Kim bilir kimin gözlerine yazılmıştı bu sözler? Kim bilir hangi yaz akşamı, hangi sahilde, hangi bakışın ardından dökülmüştü bu mısralar?

Selahattin İçli bu sözleri öyle bir bestelemiş ki, dinlerken siz de o gözlere bakıyormuş gibi olursunuz. Girişteki o ud taksimi, tıpkı bir çift gözün size bakışı gibidir. Önce kaçır, sonra yakalar, sonra içine alır. Ve siz farkında bile olmadan o denizin içinde kaybolursunuz. *Kürdilihicazkar* işte burada da kendini gösterir. Bu makam, aşkı anlatırken bağırılmaz. "Ruhumu sardı" der mesela, "yaktı beni" demez. "Denizdi" der, "ateşti" demez. Çünkü *Kürdilihicazkar*'ın aşkı da dingindir. Sevenin içini yakan değil, saran bir aşk...

Şimdi bu iki eseri yan yana koyun. Biri "Bir gönül vardı, alev oldu" diyor, diğeri "Gözlerin bir denizdi, ruhumu sardı" diyor. Alev ve deniz... Birbirine zıt gibi görünen, ama aynı makamın içinde kardeş olan iki imge. Çünkü *Kürdilihicazkar*, zıtlıkları barıştıran bir makamdır. Ateşi de alır, suyu

da. İkisini de dinginleştirir, ikisine de kendi rengini verir. O yüzden bu makamı dinlerken hem yanar hem serinlersiniz. İkisi aynı anda olur. Bunu tarif etmek zordur, sadece yaşanır. Şimdi sizi sahilin en sessiz yerine götürüyorum. Kalabalıktan, ışıklardan, müziklerden uzaklaştık. Burada sadece dalgaların sesi var. Bir de cırcır böcekleri. Bir de rüzgârın yaprakları hışırdatması. Burada müziğin sözü biter, nağmeler başlar.

Çünkü *Kürdilihicazkârın* asıl anlatmak istediği şey, kelimelerin bittiği yerde saklıdır. Bu makamın üçüncü bir yüzü daha var. Onu da anmadan geçmeyelim. *Yusuf Nalkesen'in* hem sözlerini yazdığı hem bestelediği, *Kürdilihicazkar'ın* belki de en yaralı eseri. "*Sevgi dolu şu kalbimi yaralı bir kuş gibi...*" Bakın bu şarkıda işler biraz değişir. Az önce "*alev*" vardı, "*deniz*" vardı. Şimdi ise "*yaralı bir kuş*" var. Ne kadar dokunaklı bir imge değil mi?

Sevgi dolu bir kalp... İçi sevgiyle dolu, ama yaralı. Uçmak istiyor, ama kanadı kırık. *Yusuf Nalkesen* bu sözleri yazdığında, kim bilir nasıl bir duyguyla yazdı? Kim bilir hangi yaralı kuşun peşinden baktı? Ama dikkat edin, *Kürdilihicazkar* burada da ağlatmaz. Yaralı kuş imgesi bile bu makamın içinde bir ağıt olmaktan çıkar, bir kabullenişe dönüşür. "*Evet, yaralıyım*" der bu şarkı, "*ama hâlâ sevgi doluyum.*" İşte bu yüzden *Kürdilihicazkar'a* hep "*şükran makamı*" derim.

Yaraya bile şükreder. Çünkü yara, sevginin kanıtıdır. Seven yaralanır, yaralandıkça daha çok sever. Gözlerinizi kapatın şimdi. Bu üç eseri arka arkaya dinlediğinizi hayal edin. Önce *Avni Anıl'ın* alevi... Sonra *Selahattin İçli'nin* denizi...

Sonra *Yusuf Nalkesen'in* yaralı kuşu... Üçü de aynı makamda, üçü de aynı sahilde, üçü de aynı ayın altında. Ama her biri size başka bir şey fısıldıyor. *Alev "ısın"* diyor, *deniz "sarıl"* diyor, *yaralı kuş "uç"* diyor. Ve siz üçünü de aynı anda yapıyorsunuz. İşte *Kürdilihicazkar'ın* büyüğü budur.

Kalkalım artık. Dönüş yolundayız. Sahil yavaş yavaş kalabalıklaşıyor yeniden. İleride bir meyhane, masalardan kadeh sesleri geliyor. Bir masada birileri oturmuş, biri ud çalıyor, diğerleri eşlik ediyor. Tam da *Avni Anıl'ın* o eserini mırıldanıyorlar: "*Bir gönül vardı şimdi bir alev oldu...*" Başka bir masada gençler oturmuş, onlar da *Yusuf Nalkesen'in* şarkısını açmış telefonda. Ama nağme aynı nağme. Aradan kaç yıl geçerse geçsin, teknoloji ne kadar değişirse değişsin, yaz akşamı sahilde çalınan şarkı değişmiyor. *Kürdilihicazkar* hep orada. Mehtap olduğu sürece, deniz olduğu sürece, yaz akşamları olduğu sürece o da olacak.

Şimdi sizi buradan uğurlarken, bu akşamdan aklınızda ne kalsın isterim biliyor musunuz? *Kürdilihicazkar'ın* notaları değil, o notaların içinde yarattığı dinginlik kalsın. Gürültülü bir dünyada yaşıyoruz. Her şey hızlı, her şey yüksek sesli, her şey biraz fazla. Oysa *Kürdilihicazkar*, bize yavaşlamayı, sesi kısmayı, denizi izlemeyi, yaralarımıza bile tebessümle bakmayı öğretir. Bir yaz akşamı sahilde yürürken, ya da sadece balkonunuzda otururken, bu makamdan bir eser çalındığında, artık onu tanıyacaksınız.

"*Bu Kürdilihicazkar*" diyeceksiniz. Ve belki de o an, içinde bir yerde, küçük bir tebessüm belirecek. Yarın akşam, hava karardıktan sonra, kendinize bir iyilik yapın. Bir *Kürdilihicazkar* faslı açın. İster

balkonda ister parkta ister sahilde... Gözlerinizi kapatın ve o nağmelerin sizi nerelere götürdüğüne bakın. Önce *Avni Anıl'ın* alevinde ısının, sonra *Selahattin İçli'nin* denizinde serinleyin, en son da *Yusuf Nalkesen'in* yaralı kuşuyla birlikte uçun. Belki eski bir yaz akşamına, belki hiç yaşamadığınız bir sahil kasabasına, belki de sadece kendi içinizin o en sakın köşesine..

.Gelecek ay yaz iyice olgunlaşmışken, bunaltıcı sıcaklar bastırmışken, bambaşka bir makamın serin gölgesine sığınırız. Hani şu çınar ağacı gibi, insana ferahlık veren, iç açan bir makam. Ama o şimdilik sürpriz. Bu akşam Kürdilihicazkârda kalalım. Eve vardınız sayılır. Şuracıkta sizi bırakıyorum. Ben sahilde biraz daha yürüyeceğim. Nağmeler sizinle kalsın.

Esen kalın.

Kaynakça

- Ak, A. Ş. (2014). Türk Musikisi Tarihi. Akçağ Yayınları.
- Anıl, A. (Bestekâr) & Şardağ, R. (Güfte). Bir Gönül Vardı Şimdi Bir Alev Oldu. Kürdilihicazkar Makamı.
- Erguner, S. (2015). Rauf Yekta Bey: Musikişinas ve Müzikolog. Dergâh Yayınları.
- İçli, S. (Bestekâr) & Ergun, S. (Güfte). Gözlerin Bir Denizdi Ruhumu Sardı. Kürdilihicazkar Makamı.
- Nalkesen, Y. (Bestekâr & Güfte). Sevgi Dolu Şu Kalbimi Yaralı Bir Kuş Gibi. Kürdilihicazkar Makamı.
- Öztuna, Y. (1990). Büyük Türk Musikisi Ansiklopedisi. Kültür Bakanlığı Yayınları.

Tanrıkorur, C. (2003). Osmanlı Dönemi Türk Musikisi. Dergâh Yayınları.

Uygun, M. N. (1999). Safiyyüddin Abdülmümin Urmevi ve Kitabü'l-Edvar'ı. Kubbealtı Neşriyatı.

Yavaşca, A. (2002). Türk Musikisinde Makamlar. Pan Yayıncılık.

